

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK ÖĞRETİMİNİN İLKÖĞRETİM VE LİSELERDE ZORUNLU DERS OLMASINA Prof.Dr. HÜSEYİN ATAY'IN KATKILARI

Mehmet GÜNAYDIN*

ÖZET

1982 Anayasasının 24. maddesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ilköğretim ve liselerde okutulan zorunlu dersler arasında yer alır hükmünü içermektedir. Bu uygulama günümüzde de devam etmektedir. Bazı çevreler bunun laikliğe aykırı olduğunu ileri sürerek seçmeli ders olarak okutulmasını uygun görmekteydiler.

Çalışmamızda 1982 Anayasasının 24. maddesinde yer alan zorunlu din dersi okutulması hükmünün hangi gerekçeler ve süreçlerden geçerek konulduğu araştırılacaktır. Konuyu yazılı kaynaklara geçen bilgiler çerçevesinde değerlendirmeye çalışmakla birlikte Prof.Dr. Hüseyin Atay ile bir mülakat yapmak suretiyle onun görüşlerine de yer verdik. Bilindiği gibi, kendisi, dönemin Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı olarak Anayasanın ilgili maddesinin alt yapı çalışmalarına önemli katkı yapanlardan biridir.

Anahtar Kelimeler: 1982 Anayasası, 24. Madde, Zorunlu Din Dersi, Prof.Dr.Hüseyin Atay,

ABSTRACT

According to 24. Article of 1982 Constitution, the lesson of Religious Culture and Ethics is an obliged lesson in primary and high schools. This practice has still constituted. Some people think that lesson is contrary to laicite principle and they claim it must be selective.

In this paper, these questions will be examined: How did this practice become a Constitutional rule? What is its reason? Although this paper is a literature study, it contains an interview with Prof.Dr. Hüseyin Atay, who was dean of Faculty of Divinity at Ankara University, and he was one of the contributors to make this rule to become law.

Keywords: 1982 Constitution, 24. Article, Obligated Religious Lesson, Prof.Dr. Hüseyin Atay,

* Öğr.Gör. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Giriş

Türkiye’de güncelliğini yitirmeyen ve en çok tartışılan meselelerden biri, din eğitim ve öğretimidir. Osmanlı döneminde din dersi temel eğitimin en önemli aşamasını oluşturduğu gibi her türlü öğretim kademesinde de dinî bilgiler okutuluyordu. Cumhuriyetle birlikte tek parti iktidarında lâikliğin bir yorumu olarak din eğitiminin aileye ait olduğu düşünülüyordu. Örgün öğretim kurumlarından din dersi çıkartılmıştır.¹ Çok partili hayata geçme çabalarının yaşandığı 1949’lu yıllarda tek parti iktidarı tarafından ilköğretim 4 ve 5. sınıflara yeniden isteğe bağlı din bilgisi dersi konulmuştur. 1961 Anayasasında da “*Din Eğitimi ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteği ve küçüklerin de kanunî temsilcilerinin isteğine bağlıdır*”² hükmü yer almış ve bu uygulama 1982 yılına kadar devam etmiştir.

Özellikle 1975’li yıllardan itibaren başlayan ve artarak devam eden anarşi ve terör olayları ülkeyi bir kaos ortamına sürüklemiştir. Okullarda Atatürk ilkeleri doğrultusunda eğitim yapılması gerekirken, genç kuşaklara yabancı ideolojiler aşılana başlanmıştır. Bu olumsuz gidişin durdurulabilmesi amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980 tarihinde yönetime el koymuştur. Türk gençliğinin içine düştüğü kaygı verici durumdan kurtulabilmesi ve belirsiz yönlere kaydırılmış Atatürkçü eğitim sisteminin yeniden tesisi için çalışmalar başlatılmıştır. “*Eğitim sistemi Atatürkçü bir görüşle ve bir bütünlük içinde ele alınarak, sorunlara bilimsel bir yaklaşımla, günün koşullarına uygun ve etkili çözümler getirmek amacıyla yasa tasarıları hazırlanmış, tüzük ve yönetmelikler geliştirilmiş ve icraya yönelik ilkeler tespit edilerek uygulamaya geçilmiştir.*”³

Bu bağlamda üzerinde önemle durulan konulardan biri, ilköğretim ve liselerde okutulan din dersleridir. Yapılan çalışma ve değerlendirmeler neticesinde 1982 Anayasasının 24. maddesi ile “din ve ahlâk öğretimi” ilköğretim ve liselerde “zorunlu” ders hali-

¹ Güngör, Erol, *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Ötüken Yay. İstanbul, 1990, s.87.

² 1961 Anayasasının 19. maddesi: Özyavuz, Tuncer, *Osmanlı-Türk Anayasaları*, Alkım Yayınları, 1997, s.176.

³ Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği, *12 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981, s.247.

ne getirilmiştir.⁴ Bu uygulama 1982-83 öğretim yılından itibaren başlatılmış ve günümüzde de devam etmektedir.

Zorunlu deyimi, din öğretimine 1982 Anayasası ile birlikte girmiş bir kavram olmakla birlikte din öğretiminin zorunlu olarak tıpkı Tarih veya Türkçe dersi gibi her öğrencinin okuyacağı bir ders olarak uygulanışı ilk değildir. Osmanlı döneminde din dersi zorunlu okutulduğu gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında da (1924-1933) okullarda din dersleri günümüzde olduğu gibi her öğrenciye zorunlu olarak okutuluyordu.⁵

1982 Anayasasına giren zorunlu din dersi ile ilgili nihai karar, dönemin Devlet Başkanı Kenan Evren ve konsey üyeleri tarafından verilmiştir. Ancak karar safhasına gelinceye kadar bu konuda uzun bir müddet alt yapı çalışmaları yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunda oluşturulan komisyonda görev alanlardan biri, o zaman Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Din Eğitimi Kürsüsü Başkanı olan Prof.Dr. Beyza Bilgin Hanımefendidir. Bilgin, din dersinin mecburi dersler arasında yer alması ile ilgili yapılan çalışmalara kitap ve makalelerinde yer vermiştir.⁶ Ayrıca kendileri ile yapılan bir mülâkatta da bu konuda önemli bilgiler vermektedir.⁷

Bilgin'in de belirttiği gibi, bu meselede en çok katkı sağlayanlardan biri dönemin Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Hüseyin Atay'dır. Din öğretimi tarihi açısından bu dönem noktasının nasıl bir seyir takip ederek gerçekleştirildiğini

⁴ 1982 Anayasasınının 24. Maddesi, "... Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır." Özyavuz, Tuncer, *Osmanlı-Türk Anayasaları*, Alkım Yayınları, 1997, s.14.

⁵ Bilgin, Beyza, "Münih'te "Türkiye'de İslam" Semineri", Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Din Öğretimi Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 1988, s.16-21.

⁶ Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara 2001, s.75 vd.; Bilgin, Beyza, "Münih'te "Türkiye'de İslam" Semineri", Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Din Öğretimi Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 1988, s.16-21. Din dersleri 1924-1927 yılları arasında okutulmuştur. Zira 1927 yılında İmam-Hatip okullarının kapanması ile okullardaki din dersleri de bütçe kanunu ile din dersi kadroları kaldırılmakla din dersleri lağvedilmiştir. (Bkz. Hüseyin Atay, *Vakıflar Dergisi*, XIII, 206, Not 89)

⁷ Durmuş, Alpaslan, "Türk Din Eğitiminde Öncü Bir İsim: Beyza Bilgin", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.I, sayı: 3, Temmuz, 2003, s.145-167.

tanıklarından dinleyerek kayda geçirmenin yararlı olacağını düşündük. Bu maksatla Hüseyin Atay Hoca ile bir mülakat gerçekleştirdik.⁸ Ayrıca bu mülakatı tamamlar nitelikte Atay Hoca'nın yazılı kaynaklara geçen rapor ve konuşmalarından da istifade ederek konuyu değerlendirmeye çalıştık.

Prof.Dr. Hüseyin Atay'ın “Din ve Toplum Değişimi” Projesi

Hüseyin Atay, “1982 Anayasasında din ve ahlâk öğretiminin ilköğretim ve liselerde okutulan zorunlu dersler arasında yer alması hükmünün nasıl konulduğu” ile ilgili sorumuza şu girişle başlamıştır:

“1974-75 yıllarında ABD'nin Chicago eyaletinde “din ve toplum değişimi” üzerinde bir çalışma yürütüyordum. Bu vesile ile 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu⁹ ve o tarihten 1975 yılına kadar uygulanan elli yıllık din eğitimi ve öğretiminin tarihi sürecini inceledim. Bu araştırmalarımı bir proje haline getirdim. Aynı zamanda orada konu ile ilgili bir sunumum oldu. Araştırdığım bu konu dikkatlerini çekti. Oradaki yetkililer bana, “Türkiye'ye gidip bu konuyu araştırmamı” önerdiler. Ben de kendilerine, “meseleyi araştırdığımı, ilgili kaynakların yanımda olduğunu, tekrar Türkiye'ye gidip araştırma yapmaya gerek olmadığını” ifade ettim. Bunu kabul etmediler. “Konuyu gidip yerinde araştıracağını ve geleceksin” dediler.”

⁸ Bu mülakat Prof.Dr. Hüseyin Atay'ın bir sempozyum nedeniyle Kahramanmaraş'a geldikleri 13.05.2005 tarihinde Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yapılmıştır.

⁹ 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ilk dört maddesi şöyledir:

Madde 1. Türkiye dahilindeki bütün müessesat-ı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur.

Madde 2. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâleti'ne merbuttur.

Madde 3. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekâtip ve medreseye tahsis olunan mebalîğ maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4. Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere Darülfünun' da bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidemat-ı diniyenin ifası vazifesi ile mükellef memurların yetişmesi için ayrı mektepler küşad edecektir. Bkz. Ayhan, Halis, *Türkiye'de Din Eğitimi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.27.

“Bunun üzerine Türkiye’ye döndüm. Araştırma yapmak için önce Erzurum ve Diyarbakır’a gittim. 1924 yılında açılan Dârülfünun İlahiyat Fakültesi’nden mezun olan iki kişiyi buldum. Ayrıca Manisa’da, önce İlahiyat ve daha sonra tıp okuyan birini buldum. Adı Emin idi. Darülfünun İlahiyat Fakültesi’nden mezun olduktan sonra Tıp Fakültesine gitmişti. Öğrenci iken bir teneffüste arkadaşları tahtaya sarıklı bir resim yapmışlar. Kendisiyle alay edildiğini anlamış ve sınıf arkadaşlarına hayli bağırp çağırmış. Yani İlahiyatçılara sıcak bakılmıyor, alay ediliyordu. Zonguldak’ta Dârülfünun İlahiyat Fakültesi’nden mezun birinin olduğunu İsmail Cerrahoğlu’ndan öğrendim. Adresini aldım ve kendilerine bir mektup yazdım ancak bir cevap alamadım. İstanbul’a gittim. İstanbul Müftülüğü de yapmış Şeref Yazıcı hoca ile görüştüm. İlahiyat ve aynı zamanda Edebiyat Fakültesi mezunuydu. Pertevniyal Lisesinde edebiyat hocası olarak görev yapıyordu. O zamanlar babam da Beyazıt Camii imamıydı. Şeref Hoca babamı ve beni de tanıyordu. Aynı zamanda Beyazıt Camiinde de vaaz verirdi. Milli Eğitim Bakanlığı’ndan, ‘edebiyat hocaları felsefe derslerine girebilir’ diye bir yazı gelmişti. Okul müdürünün oğlu Şeref Hoca’nın öğrencisi idi. Hoca gerçekten kaliteli biriydi. Bundan dolayı müdürün oğlu, hocayı babasına övmüştü. Hoca bu gelen yazı üzerine felsefe derslerine girebilmek için müdüre gitmiş. Müdür gelen yazıyı hocaya göstermiş. Yazıda ‘Edebiyat Fakültesi mezunları felsefe derslerine girebilir ama İlahiyat Fakültesi mezunları giremez’ diye ayrı bir açıklama düşülmüştü.”

“Araştırma yapmak için Türkiye’ye gelmemin gereksiz olduğunu düşünüyordum. Ancak bu teklifi bana yapanlar gerçekten haklı idiler. Batıyı üstün kılan onların araştırma metodudur. Bir meseleyi yerinde ve detaylı olarak inceleyip ortaya koymak gerekir. *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*¹⁰ adlı eser bu çalışmalarım sayesinde ortaya çıktı.”

“3 Mart 1924 tarihinde çıkan Tevhidi Tedrisat Kanunuyla medreseler Maarif Vekâletine bağlandı. Daha sonra medreseler kapatıldı. İmam-Hatip mektepleri ve Darülfünun’a bağlı İlahiyat Fakültesi açıldı. Ancak kısa denilebilecek bir zaman içerisinde İmam-Hatip mektepleri kapatıldı. Cumhuriyet öncesi Maarif Vekâletine bağlı bütün mekteplerde malumatı diniye dersleri vardı.

¹⁰ Atay, Hüseyin, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, Dergah Yay. İstanbul 1983.

İmam-Hatip okulları kapatıldığı gibi din dersleri de kaldırıldı. 1933 yılında da İlahiyat Fakültesi kapatıldı.”

“1925 yılında çıkarılan 677 sayılı Kanunla¹¹ tekke ve zaviyeler kapatıldı. Tarikatlar yasaklandı fakat onların yerine başka bir şey konulmadı. Medreseler kapandı ama yerine İmam Hatip mektepleri açılmıştı. Birinci mecliste hocalar ve tarikat mensupları vardı. İkinci mecliste ise tarikat mensupları var ama hocalar yoktur. Onlar hükümete baskı yapmış olabilirler. Çünkü Cumhuriyet kurulmadan önce tarikatlarla medrese arasında mücadele yaşıyordu. Bundan dolayı tarikat mensupları İmam-Hatiplerden intikam aldılar ve onları kapattırdılar. Benim kanaatim budur. İşte din eğitiminin kaderi böyle oldu.”

“1949 yılına kadar bırakın okullarda din dersinin okutulmasını, evlerde bile Kuran okumak yasaktı. Ben okuyordum ama bunu gizli yapıyorduk. Bir hocayı çağırıp bu çocukları okutun diyemezsiniz. Tevhidi Tedrisat Kanuna göre isteğe bağlı din dersi olmaz.¹² Çünkü bu Kanunun felsefesine aykırıdır. Bir kısmı okuyacak, bir kısmı okumayacak. Böyle şey olmaz. Hepsine aynı dersi vereceksiniz.”

“İşte Türkiye’de nasıl bir din eğitim-öğretimi programının uygulanması gerektiği ile ilgili projemi 1975’li yıllardan itibaren ol-

¹¹ 677 Sayılı Kanunla ilgili bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Öztürk, Yaşar Nuri, *Tasavvufun Ruhu ve Tarikatler*, Sidre Yayıncılık, İstanbul 1988, s.214-216.

¹² Tevhidi Tedrisat Kanununun gerekçesi aynen şöyledir: “Bir devletin irfan ve maarif-i umumiye siyasetinde fikir ve his itibarıyla vahdetini temin etmek için Tevhid-i Tedrisat en doğru, en ilmî, en asrî ve her yerde fevaid ve muhasenatı görülmüş bir umdedir. 1255 Gülhane Hatt-ı Hümayunu’ndan sonra açılan Tanzimat-ı Hayriyye devrinde saltanat-ı münderise-yi Osmaniye tevhid-i tedrisatına başlamak istemiş ise de buna muvaffak olamamış ve bilakis bu hususta bir ikilik bile vücuda gelmiştir. Bu ikilik vahdet-i terbiye ve tedris nokta-i nazarında bir çok muzır neticeler tevliid etti. Bir millet efradı ancak bir terbiye görebilir. İki türlü terbiye bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Teklif-i Kanunîmizin kabulü takdirinde Türkiye Cumhuriyeti dahilinde ve bilumum irfan müessesatının mercii umumiyesi Maarif Vekâleti olacaktır. Bu suretle bilcümle mekâtipte bundan böyle Cumhuriyetin irfan siyasetinden mesul ve irfanîyatına ve vahdet-i his ve fikir dairesinde ilerlemeye memur olan Maarif Vekâleti müspet ve müttehit bir maarif siyaseti tespit edecektir. Teklifimizin bu gün der’akap ve müstecalen müzakeresiyle kanunîyet kesbetmesini heyet-i celileden rica ederiz.” Bkz. Ayhan, Halis, *Türkiye’de Din Eğitimi*, Marmara üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.25.

gunlaştırmaya başladım. 1980 yılının Eylül ayında İstanbul'a bir seyahatim oldu. Ankara'ya dönerken prostat rahatsızlığına yakalandım. Trenle Eskişehir'e geldiğimizde ihtilal olduğunu öğrendim. Ankara'ya gelince hastaneye gittim. Doktorlar "ameliyat olman gerekir" dediler. Ameliyat oldum. Hastanede yatarken o zaman asistanım ve şimdi milletvekilliği görevini yürüten Prof.Dr. Mustafa Sait Yazıcıoğlu ve doktorasını İngiltere'de yapmış tarihçi bir arkadaşı birlikte ziyaretime geldiler. Ben onlara bu projemi anlattım ve müsveddesini kaleme almalarını söyledim. Bana, "madem siz düşündünüz, sizin yazmanız daha iyi olur" dediler. Peki dedim.

Hazırlanan Raporun İçeriği

Hazırlamış olduğum raporun adı, "***Din Eğitimi ve Öğretiminin Bir Bütünlük İçinde Ele Alınmasına Dair Rapor***" idi. Bu raporumda din dersleri ile ilgili olarak Tevhidi Tedrisat Kanununun ilk uygulanış şekline dönülmesini önermiştim. Çünkü bu kanun, memlekette herkesin kendi arzusuna göre dini bir eğitim yapması halinde ortaya çıkacak çok farklı fikir ve his gruplarını önlemek, millete fikir ve his birliğini gerçekleştirmek amacını güdüyordu. Oysa kanunun çıkışından günümüze kadar geçen süre içinde değişik uygulama görülmüştür. Bunlar şöyle idi:

1- 1948'e kadar okullarda din dersleri okutulmamıştır. 1948'de yine zamanın hükümetinin bir tasarrufu ile, din dersleri okullara tekrar, fakat bu defa ihtiyarî (isteğe bağlı) olarak konulmuştur.

2- 1948'den günümüze (1981 yılına) kadar gelen "ihtiyarî" din dersi uygulaması, birçok velinin, çocuklarına okul dışında özel din dersi verdirmesine sebep olmuştur. Ayrıca araştırmalar göstermiştir ki (Beyza Bilgin, Liselerde Din Bilgisi Dersleri), okullarda din dersi okumak isteyen öğrenciler, bu derslerde sınıfta tutulsalar, sorumlu olmadıkları için dersi dinlemeyerek huzursuzluk yaratıp hocanın otoritesini sarsıyorlar, sınıfa alınmasalar, idarenin disiplini sağlaması zorlaşıyor. Böylece idare ile öğrenci arasında çözümlenmesi güç durumlar ortaya çıkıyor. Eğitimci ve

idareci gözü ile bakılırsa, ne kadar zor bir durumla karşı karşıya bulunulduğu açıktır.¹³

Rapora ek açıklamasında Atay şu hatırlatmayı yapmakta yarar gördüğünü yazmıştır:

“Din öğretiminin hiç olmadığı 1927-1948 yılları arasında iki tip gençlik yetişmişti. Biri din bilgisi ve kültüründen tamamen mahrum olanlar, diğeri din bilgisini ve kültürünü gizli olarak özel hocalardan öğrenenler, 1948’den günümüze (1981 yılına) kadar olan dönemde ise üç tip gençlik yetişmiştir:

- 1- Din bilgisini okulda öğrenenler
- 2- Din bilgisini özel şekilde öğrenenler.
- 3- Din bilgisini hiç öğrenmeyenler.

Bu üç tip gençlikte fikir ve his birliğinin mümkün olacağını düşünmek, eğitim-öğretim kurallarının hiçbir işe yaramayacağını söylemekten farklı olur mu? Çözüm olarak ben, bu üç tip uygulamadan birincisine geçilmesini gerekli görüyorum. Bu Tevhid-i Tedrisat Kanununun ruhuna ve gerekçesine en çok uymaktadır ki, din derslerinin diğer dersler gibi herkese eşit derecede verilmesini gerektirir. Çünkü ikinci ve üçüncü tür uygulamanın başarısızlığı anlaşılmıştır.”¹⁴

Atay’ın böyle bir uygulamanın vicdan özgürlüğüne aykırı olmayacağı konusundaki açıklaması şöyledir:

“Bilmek ile inanmanın ve yapmanın ayırılması gerekir. Dini bilmek ayrı bir şey, o bildiklerine inanmak ve gereğine inanarak yapmak ayrı bir şeydir. Çünkü inanmayarak yapmak dince kabul edilemez. Din Bilgisi, dinin ne olduğunu ve ne olmadığını anlatıp öğretecektir. Türk olmayan bir kimse, okulda nasıl Türk Tarihini okuyor ve öğreniyorsa, Müslümanlığı benimsemeyen de aynı şekilde Müslümanlığı okuyup öğrenebilir. Çeşitli ilişkiler bakımından temasta bulunduğumuz, alış veriş yaptığımız kimselerin dinini bilmemiz, insanlık münasebetlerinin iyi yürütülebilmesi için gereklidir. Müslümanlığı bilen Hıristiyanlar Müslüman olmadığı gibi Hıristiyanlığı bilen Müslümanlar da Hıristiyan değiller. Bilmek ayrı, bildiğine inanmak ayrı. Böyle bir eği-

¹³ Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara 2001, s.75 vd.; Bilgin, Beyza, “Münih’te “Türkiye’de İslam” Semineri”, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Din Öğretimi Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 1988, s.16-21.

¹⁴ Bilgin, a.g.e., 78-79.

timden geçenler, birbirlerinin inançlarına saygı gösterirler, dini duygularını incitmekten sakınırlar. Kişi karşısındakinin dinini bilmezse, onun dinine nasıl hürmet edebilir?”

Prof. Atay, zararlı akımların 12 Eylül 1980 öncesinde Türk gençliği üzerindeki etkileri ile ilgili olarak da eğitimdeki kültür eksikliği üzerinde durmuş ve şu ifadelerle yer vermiştir:

“Gençliğimiz iki menfi zihniyetin etkisi altındadır. Bunlardan biri 17. ve 18. yüzyılın memleketimizdeki kalıntıları olan, dar ve donuk anlamdaki din, bilim ve fikir temsilcilerinin etkisidir. Diğeri 19. asrın dine karşı olan zihniyetinin temsilcilerinin etkisidir. İki görüşün arasında diyalog yoktur. Birinciler dinden en küçük bir taviz vermiş olma korkusu ile, fikir hürriyetini ancak kendileri gibi düşünenlere verir. İkinciler ise dine karşı olan her türlü fikre hürriyetten yanadırlar. Her iki görüş de memleketin ilerlemesine engel olmaktadır. Öğretimimiz, bilhassa din öğretimimiz, bu tersirlerle çağımıza ve memleketimizin gerçeklerine uygun bir yolda çözüme kavuşturulmamaktadır. İhtiyacımız olan çözüm, dini yanlış anlayan iki menfi zihniyetin dışında, fikir düşmanlığından uzak, saf, temiz, gerçek dinin öğretilmesidir. İslâm dini, bin kusura yıldır, Türk Milletinin kültürünü, tarihini ve medeniyetini oluşturmuş, onları kaynaştırmış ve perçinlemiştir. Böyle bir kültürden habersiz, boşlukta yetişen gençlik, her türlü akıma açık olmakta, yabancı inanç ve ideolojilere bağlanarak Türk Milletini parçalamaya, Türk Milletini yıkmaya kadar gidebilmektedir. Bir milletin, çocuklarına kültürünü bütünüyle okutması bir ihtiyaçtır.”¹⁵

Sayın Kenan Evren, 1981 Atatürk yılının açılışı münasebetiyle 5 Ocak 1981 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yaptığı konuşmada lâiklik ve din ile ilgili olarak şunları söylemiştir.

“Laiklik dinsizlik değildir, laiklik vicdan özgürlüğüdür. Laiklik dinin devlet işlerindeki sınırının çizilmesidir. Atatürk’e göre İslâm dini akla, bilime, fenne uygundur. Atatürk 1923’lerde “Bizim dinimiz en makul ve en tabii dindir, ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin doğal olması için akla, fenne, bilime, mantığa uygun olması gerekir. Bizim dinimiz bunlara tamamen uyar” de-

¹⁵ Bilgin, a.g.e., s. 79-80; Bilgin, a.g.m., s.19.

miştir. Atatürk'ün laiklik ilkesinde dinin siyaset aracı olarak kullanılması akıl ve mantık dışıdır."¹⁶

Kenan Evren'in lâikliğin dinsizlik olmadığı ile ilgili açıklamalarına ilave olarak Atay şu açıklamayı getirmiştir:

"Memleketimizde lâikliğin iki şekilde istismar edilmekte olduğu görülmektedir. Bir grup, lâikliği dinsizlik olarak görmekte ve din öğretiminin yapılmasını lâikliğe aykırı bulmakta, dolayısı ile de laikliği dinin aleyhine yorumlamayı doğru bulmaktadır. Onlar zaten dinin zamanla büsbütün ortadan kalkacağını düşünmektedirler. Diğer grup da, laikliğin din düşmanlığı olduğunu iddia etmektedirler. Ancak, bunlar, laikliğe de düşman olmaktadır. Her dindarın da kendileri gibi laikliğe düşman olmasını gerekli görmekte, düşman olmayanları dinsizlikle veya en azından dinden taviz veren imanı zayıf kişiler olmakla itham etmektedirler."

Atay'a göre, din derslerinin isteğe bağlı olarak okutulması, "*din eğitimi ve öğretimi ancak kişinin kendi isteğine veya velisinin isteğine bağlıdır*" denilmesi, Atatürk'ün kabul ettiği Anayasa'da mevcut değildir. Tevhidi Tedrisat'a göre ferдин isteği söz konusu olmadan, bu öğretim Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. Yani bu konuda ferдин isteği, Milli Eğitim Bakanlığı'na uymak oluyor. Bu durumda din dersinin isteğe bağlı olmaktan çıkması gerekir.¹⁷

Atay, raporunun sonunda şu teklifi getirmiştir:

"Bütün gençliğe, eşit derecede din bilgisine ve din kültürüne sahip bir öğretim sistemi. Bu ilkokul birinci sınıftan lise son sınıfa kadar yapılacak bir öğretimle gerçekleşir. Atatürk'ün Tevhidi Tedrisat Kanununda ifadesini bulan bu uygulama ile esasen mezhep kavgalarının önüne geçilmek istendiği de anlaşılmaktadır."¹⁸

Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren İle Görüşebilme Arayışları

"Hazırladığınız rapor hakkında yetkililerle görüşüp bilgi vermede zorluklarla karşılaşmış karşılaşmadıkları" sorusu üzerine Prof. Atay, şu ifadelerle yer vermiştir:

¹⁶ Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği, *12 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981, s.273.

¹⁷ Bilgin, **a.g.e.**, s.80

¹⁸ Bilgin, **a.g.e.**, s.80

“Hazırlamış olduğum bu raporu Devlet Başkanı Kenan Evren’e nasıl ulaştıracağımı düşünüyordum. Haydar Saltık Paşa konsey genel sekreteri idi. İlahiyat Fakültesi Dekanı olarak telefon ettim. Sekreterine durumu anlattım ve görüşmek istediğimi söyledim. Sekreteri, “bir mektupla görüşme isteğinizi yazın” dedi. Mektup yazıp gönderdim. Aradan epey zaman geçti fakat bir cevap gelmedi. Tekrar aradım. Sekreteri “bir daha yaz” dedi. Bir daha yazdım ve gönderdim. Yine cevap gelmedi.”

Sedat Celasun İle Görüşme Gerçekleşiyor

“Şu anda Devlet Bakanı olan Kürşat Tüzmen’in kayın pederi İsmail Saruhan benim köylümdür. Müteahhitlik yapıyordu. Bir gün ziyaret amacı ile yanıma gelmişti. Durumu kendisine anlattım ve görüşme talebi alamadığımı söyledim. “O iş kolay. Ben sizi Sedat Celasun Paşa ile görüştürürüm” dedi. Tanıdığı aracılığıyla konuyu Celasun Paşaya iletti. Celasun, ‘Memnuniyetle’ görüşebileceğini belirtti. Bunun üzerine raporu alıp gittim. Kırk beş dakika görüştük. Yanında Jandarma Korgeneral Mehmet Kral vardı. Oflu idi. Babası Diyanet İşlerin Başkanlığı teşkilatında hoca olarak görev yapıyordu. Başkaları da vardı. Sedat Celasun’a, “Paşam sizinle görüşmek ne kadar zor, korkuyoruz” dedim. “Benden niye korkuyorsun. Biz sana ne yapabiliriz. Allah’tan kork” dedi. Temiz bir insandı. Konuştuk. Fikirlerimi anlattım ve daha sonra hazırlamış olduğum dosyayı kendilerine takdim ettim. Paşam, bu raporu okumanızı istiyorum. Celasun Paşa, “bunu arkadaşlarıma da okuturum” dedi. Zaten yanımda fazla nüshaları vardı. Hemen verdim.”

Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren İle Görüşme

“Haydar Saltık Paşadan görüşme talebi alamıyordum. Sedat Celasun Paşa ile görüştüğünden bir hafta sonra Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren’den bana görüşme talebi geldi. Yarım saatlik bir görüşme olacaktı. Aynı gün Bursa’da bir doktora jürisine katılacaktım. Telefon edip gelemeyeceğimi belirttim. Sayın Kenan Evren ile görüşmeye gittim. İlk karşılaştığımız anda bana, “Hoca Efendi senin raporunu okudum” dedi. Raporunu okudum deyince ben rahatladım. Zaten ben raporun okunmasından başka bir şey istemiyordum ki. Oturduk, sohbet ettik. Başka meseleler konuştuk. O zamanlar gazetelerde Türkiye’nin İslam dünyasına önder olması ile ilgili makaleler yazılıyordu. Ben de kendilerine, “bizim askeri bakımdan onlardan üstün olmamız, onlara üstün olduğumuz”

muza göstermez. Ama biz, güçlü din âlimleri yetiştirmede daha önde olursak bu şekilde onlara üstünlük sağlayabiliriz.” Daha sonra din derslerinin mecburi olması meselesini konuştuk. Sayın Evren Paşa, “kızımın din dersi almasını istedim. Ama hoca kızım iyi davranmadı. Böyle din dersi hocası mı olur?” Efendim onları hizmet içi eğitimine alırız dedim.”

“Daha sonra Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Özgüneş’e gidip raporu verdim. Konuşurken konu hakkında şöyle veya böyle olması gerekir diye benimle tartışmaya başladı. Benimle niçin tartışyorsun diyerek raporu bırakıp çıktım.”

Milli Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam İle Yapılan Görüşme

“Ayrıca konunun bizzat muhatabı olan Milli Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam’ı ziyaret ederek raporu kendilerine takdim ettim. Bizi çok iyi karşıladı. Sayın Bakanım, “siz eğitim komisyonu kuruyorsunuz. Bizim fakültemizde de eğitim kürsüsü olmasına rağmen bizim bundan haberimiz yoktur” dedim. O zaman Beyza Bilgin Hanımefendi yeni doçent olmuştu. Kendisine bu kürsüyü vermiştim. Bakan Sağlam Paşa, “bizim bundan haberimiz yok” dedi. Özel kalemini çağırdı ve Beyza Bilgin’in adını yazdırdım. Ertesi gün Beyza Bilgin yanıma geldi. “Hocam Milli Eğitim Bakanlığı’ndan bir yazı geldi ve Talim ve Terbiyede kurulan komisyon toplantısına katılmam isteniyor.” Hemen arabayı tahsis ederek gönderdim. Gittiğinde görevliye, “buraya bir dinleyici mi yoksa üye olarak mı çağrıldığını” sordu. Üye olduğunu söylediler. Toplantıya katıldı. Daha sonra yapılan bütün toplantılara katılmasını söyledim. Tabi konunun Milli Eğitim Bakanlığı’nca incelenmesi emrini Sayın Kenan Evren vermişti.”

Ayrıca Fakültemizin öncülüğünde 23-25 Nisan 1981 tarihlerinde ilk kez geniş katılımlı “Türkiye’de 1.Din Eğitimi”¹⁹ni gerçekleştirdik. Düzenlediğimiz bu seminerin açılış ve kapanış konuşmasında şu hususlara vurgu yaptım:

“Tarih boyunca insanı en çok tesir altında bırakan hususların kutsal ve dinî inanışların olduğu görülmektedir. Bu gün de insanı en fazla etki altında bırakan ve onu bir takım davranışlara iten dinî inanışlar, fikirler veya herhangi bir ideolojiye dinî inanç dere-

¹⁹ Atatürk’ün 100. Doğum Yılında Türkiye’de 1.Din Eğitimi Semineri, 23-25 Nisan 1981, İlahiyat Vakfı Yayınları: 1, Gelişim Matbaası, Ankara 1981.

cesinde bağlanması ve inanmasıdır. Öyle ise bir milletin inançları o millete şahsiyet verir ve onu diğer milletlerden ayırır.

Toplum hayatında bu kadar mühim rol oynayan genel eğitim içinde din eğitimi ve öğretimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Din eğitimi ve öğretiminin genel eğitim ile beraber ve bir bütünlük içinde ele alınmaması bir çok sorunları da beraberinde getirmiştir. Ayrıca memleketimizde dinî ve manevî alanda bir buhran ve çözülmenin görülmesi de büyük ölçüde bu eğitimin eksikliği sonucu olmuştur.

Bu eksikliği zamanında gören Atatürk, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile millette fikir ve his birliğini tesis etmeyi amaçlamıştı. Fakat bu Kanun ruhuna uygun bir şekilde tatbik edilmediği için Atatürk'ün bu gayesi bir türlü gerçekleşmemiştir. Bu durum kanunun eksikliğinden değil, yanlış uygulanmasından kaynaklanmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu din öğretim ve eğitimini ilga etmek amacı ile değil, tam tersine din öğretim ve eğitimini genel eğitim sistemi içinde ele almak ve onunla birleştirip bütünleştirmek için çıkarılmış bir kanundur.

Memleketimizde çok yetersiz olan din eğitimi ve bu yetersizliğin devamını amaçlayan gizli gücün olumsuz etkisi dinî açıdan milletimizi bir buhrana sürüklemiştir. Dinî otorite eksikliği çok açık bir şekilde karşımızda büyük bir sorun olarak durmaktadır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun gerekçesinde zikredilen, milletimizin fikir ve his birliği bize göre, din kültürünün ilkokuldan lise son sınıfa kadar sistemli bir şekilde, genel eğitim içinde verilmesi ile mümkün olacaktır.”²⁰

“Çalışmalar bir buçuk yıl devam etti. Bu faaliyetleri yürütürken bazıları “Hüseyin Atay Atatürk düşmanıdır” diye asılsız sözler sarf etmeye başladılar. O zaman Danışma Meclisinde üye olan Prof.Dr.Neşet Çağatay telefonla arayıp sordu. “Sizin için Atatürk düşmanıdır gibi sözler duyuyorum. Bunun aslı nedir?” Ben de kendilerine yaptığımız çalışma hakkında bilgi verdim. Bunun üzerine “aldırma, boş ver” dedi. Çünkü bana çok güvenirdi.”

“Millî Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam bana telefon ederdi. “Hocam falan yerde toplantı yapacağız. Beni savunacak kişiler

²⁰ Atay, Hüseyin, *Türkiye Din Eğitimi Semineri*, Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye'de 1.Din Eğitimi Semineri, 23-25 Nisan 1981, İlahiyat Vakfı Yayınları: 1, Gelişim Matbaası, Ankara 1981, s.1,2,398.

kimlerdir?” Ben de Mehmet Aydın ve Beyza Bilgin’in adını verdim. Hazırladığımız projeyi onlar savunuyorlardı. Bazen daha geniş katılımlı toplantılar yapılıyordu. Ben de katılıp görüşlerimizi ortaya koyuyorduk. Bir toplantıda Milli Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam, *“Din derslerinin zorunlu dersler arasında yer almasıyla ilgili yapılan bu çalışmanın Türkiye Cumhuriyeti tarihinde başlangıç noktası olduğunu”* belirttiler.”

“Ömer Okutan hoca vardı. Bizim mezunlarımızdandı. Beyza Bigin ile de sınıf arkadaşı idiler. Talim ve Terbiye Kurulunda komisyon başkanı idi. Onlar da kendilerine göre bir program yapmışlardı. Kenan Evren Milli Eğitim Bakanlığı’ndan brifing istemiş. Yaptıkları çalışmalarla ilgili bilgi verdiler. Ancak sayın Kenan Evren bunların yaptığı programı beğenmedi. “Siz saatleri koyuyor ve daha sonra dersleri koyuyorsunuz. Halbuki verilecek olan dersleri koyun ve saatine karışmayın. Daha sonra saatini koyarsınız” dedi.

Kenan Evren’in Açıklamaları

Yapılan bu çalışma ve değerlendirmeler neticesinde Kenan Evren, 24 Temmuz 1981 yılında Erzurum’da yaptığı konuşmada, din öğretiminin gizli yollarla yapılmasına güvenilmemesini, din öğretiminin bundan sonra devlet okullarında zorunlu olarak okutulacağını ilân etmiştir. Anayasada yer alacak olan bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“... Çocuklarını devletin okullarına göndermeyip, gizli yerlerde Kuran kursu açan cahil kişilere teslim eden anne ve babalara sesleniyorum.”Bunu yapmaya hakkınız yoktur. O çocuk ileride sizin yaşınıza geldiğinde, size belki lânet edecektir. Bu vebal altında kalmamanız için, çocuğunuzu devletin okullarında okutunuz. Kız erkek ayırımı yapmadan okutunuz. Artık yeni aldığımız bir kararla, ilk ve ortaokullara, liselere mecburi din dersi konacaktır. Bu suretle çocuklarımız din bilgisini bu okullarda alacaklardır. Bugün batılı ülkelerin çoğunda okullar din dersi vermektedir. Laikliğin dinsizlik demek olmadığını muhtelif vesilelerle dile getirmiştım. Okullarımıza mecburi din dersi koymakla laikliğe aykırı davranmış olmayız. Atatürk de “dini cehlin elinden alıp ehlin eline vermek gerekir” demiş ve Tevhidi Tedrisat Kanununu çıkarmıştır. Bunun

içindir ki, okullarımıza din dersi koyacağız, ama müsaadesiz Kuran kurslarıyla da amansız mücadele edeceğiz.”²¹

Evren, 12 Eylül 1981 tarihinde radyo ve televizyonda yaptığı konuşmasında, alınan bu kararı bir defa daha ilan etmiştir.

“... Kişinin, ailenin ve toplumun ihtiyacı olan din öğretimi ve eğitimi düzenli bir şekilde, devletin denetimi ve gözetiminde, ilkökul, ortaokul ve liselerde 1982-83 öğretim yılından itibaren zorunlu ders olarak okutulmaya başlanacaktır.”²²

1982 Anayasasının 24. Maddesi

Bütün bu çalışmaların neticesinde “zorunlu din dersi” 1982 Anayasasının 24. Maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: “... *Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır*”²³

1982-1983 öğretim yılından itibaren “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi adıyla ilköğretim dördüncü sınıftan başlayarak haftada iki, liselerde ise aynı adla haftada bir saat olarak okutulmaktadır. Ancak aradan çeyrek asır geçmesine rağmen tartışmaların durulduğunu söylemek mümkün değildir. Okullarda zorunlu olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin lâikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle günümüzde de eleştiri konusu yapılmaktadır. Halbuki bu konuda devlet kurumları ortak bir karara vardıldıktan sonra meseleyi lâiklik açısından tartışmaktan ziyade program geliştirme²⁴ ve din öğretiminin kalitesinin artırılması üzerinde yoğunlaşmanın daha faydalı olacağını düşünüyoruz.

²¹ *12 Eylül Öncesi ve Sonrası*, s.292, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981.

²² Bilgin, Beyza, **a.g.e.**, s.77.

²³ Özyavuz, Tuncer, *Osmanlı-Türk Anayasaları*, s.14, Alkim Yayınları, 1997.

²⁴ 1982-1983 Öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin müfredatları 2000 yılına kadar hiç değiştirilmemiştir. İlköğretim (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programları ile ilgili yapılan çalışmalar sonucu yeniden hazırlanıp, Ekim 2000 tarihli 2517 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı da yeniden hazırlanarak yine Talim Terbiye Kurulu’nun 31.03.2005 tarih ve 16 sayılı kararı ile 2005-2006 eğitim ve öğretim yılından itibaren tüm sınıflarda uygulanmak üzere kabul edilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin okullarda zorunlu dersler arasında yer almasını lâikliğe aykırılığı olduğu gerekçesiyle 7.Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e sorulan bir soruya şu cevabı vermiştir: *"Dinsiz millet olmaz. Dünyada ateistler var ama dinsiz millet yok. Komünizm döneminde Rusya'da bile olmadı. Şu anda orada yüzlerce kilise var. Dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenme hakkımız var. Bu nedenle din derslerini zorunlu yaptık."*²⁵

Atay Hoca'nın Tevhid-i Tedrisat Kanunu İle İlgili Değerlendirmesi

"Atatürk'ün devrim kanunlarından önemli biri de Tevhid-i Tedrisat Kanunudur.²⁶ Kanunun amacı, gerekçesinde mevcut olup yukarıda alıntılanmıştır. Bu kanun, özü itibarıyla, milletin birliğini ve en derin temel ortak bilincini sağlamayı amaçlar. Bu kanuna iki çevre karşı çıkmıştır. Birincisi, dinin aleyhine olanlar; ikincisi ise her çeşit dini grup ve din sömürücüleridir. Bunların amacı, dini kendilerinin istedikleri gibi okutup dini duyguları siyasette ve ticarete istedikleri gibi kullanmaktadır.

Bu kanuna göre din öğretimini sadece Milli Eğitim Bakanlığı verecektir. Bakanlık, bu öğretimi verirken öğrenciler arasında ayırım yapma hakkına sahip değildir. Çünkü ayırım yapmak kanunun amacına ve felsefesine aykırıdır. Herhangi bir kimsenin de itiraz hakkı söz konusu olamaz. Böyle bir itirazı yapacak kimse öncelikle Tevhid-i Tedrisat Kanununun ilga edilmesini ve iptalini istemelidir. Diğer yandan bu kanun, anayasa garantisinde olduğundan dolayı da bir hâkimin, okuldaki "Din Bilgisi" dersinin iptaline gitmesi, doğrudan kanunla çelişecektir.

Herkes dinini okulda öğrenmek zorundadır. Okulda öğrenmenin amacı, herkesin gözü önünde olması ve gizli kapılar ardında yalan yanlış şeylerin öğretilmesiyle topluma zarar verecek inanç ve ideolojilerin aşılmasının önüne geçmektir. Tevhid-i Tedrisat açısından bakıldığında Diyanet bile eğitim yapamaz. Bu kurum, yalnız ve sadece Kur'an okumasını öğretebilir. Kur'an okutmak ise eğitim değildir. Din derslerinin yasak olduğu 1927-1950 yıllarını içine alan dönemde Diyanet'in Kur'an okutma kursları vardı.

Din duygusu insanda en derin ve etkili öznel bir duygu olduğundan akademik ünvana sahip olanlar bile yanlış inanç ve ideolojik din bilgisinin etkisinde kalabiliyor, istismar ederek veya edi-

²⁵ Eyüboğlu, Ali, Milliyet Gazetesi, 03.03.2006, s.17.

²⁶ Atay, Hüseyin, *Dinde Reform ve Atatürk'ten Kesitler*, 98-107, Eylül 2003.

lerek sapabiliyor. Bu gibilerin toplumda huzursuzluk yarattıkları gözlenmekte ve yaşanmaktadır. İslam dini, Allah'ın sözü olan Kur'an ve onun açıklaması olan Hz. Muhammed'in sözlerine dayanır. Müçtehidlerin, imamların ve alimlerin sözleri ve fikirleri ancak din kültürü sayılabilir.

Sayın Kenan Evren, din bilgisini anayasaya koyarak diğer zorunlu dersler gibi zorunlu yapmakla Atatürk'ü yenilemiştir. Bunu Atatürk'ün ilkelerine karşı görenlerin yalnız din düşmanlıklarından değil, Tevhid-i Tedrisat Kanununu anlamadıklarındandır. Kanununu hem var saymak hem uygulanmasına karşı çıkmak çelişik, çifte standart veya muhaliflik olduğu kimsenin gözünden kaçmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, Tevhid-i Tedrisat Kanunu var oldukça, din eğitimini zorunlu ders olarak ve ayırım yapmadan uygulamak zorundadır. Tevhid-i Tedrisat Kanunun kaldırıldıktan sonra ise, herkes dinini istediği kimseden öğrenme hakkına sahip olabilir ve dinini de istediği gibi anlatabilir."

Sonuç

İnsan ve toplum realitesi nasıl göz ardı edilemiyorsa din de göz ardı edilemeyen bir realitedir. Yani insan ve toplum ilişkileri içinde yer alan en önemli gerçeklerden birisi de din gerçeğidir. İnsan yaratılışı gereği, inanmaya yatkın bir varlık olduğundan, dinin onun hayatıyla doğrudan ilişkisi vardır. Hatta insan onunla iç içedir. Bu sebeple dinin dünya hayatına bakışı ve yaklaşımı, ahirete inanan insana teklif ve takdim ettiği emniyet ve garanti, inanan insan için büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla insanî oluşun merkezinde, kültürel ve ahlakî şekillenmede, insanın ferdi ve sosyal değerlere bağlanmasında dinin önemli bir yeri vardır.

Bu itibarla ferdi ve toplumsal hayatın oluşmasında din ve ahlâkın terbiye edici fonksiyonunu görmezlikten gelemeyiz. Zira din, hayatın şekillenmesinde, anlam ve değer kazanmasında önemli bir güce sahiptir. O bu gücüyle ferdi varlığın ve toplumsal hayatın gelişmesinde, kültür ürünlerinin ve ahlâkî değerlerin yerleşmesinde her zaman yönlendirici bir nitelik taşımaktadır. Başka bir ifadeyle dinin, eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi ve başarıya ulaştırılmasına önemli yönlendirici bir katkısı vardır,²⁷ Din eğitim ve öğretiminin amacı da, insanın doğuştan beraberinde

²⁷ Yavuz, Kerim, *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Adana, 1998, s.60 vd.

getirdiği din duygusunun kalitesini artırmak, onun insan karakteri üzerinde harekete geçirici etkilerini anlamlı bir hale getirmek, böylece din duygusu gibi güçlü ve manevi bir otoriteyi toplumun huzuru ve refahı yönünde daha verimli kılmaktır²⁸.

Şu halde sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi için dine ve din eğitiminin desteğine mutlaka ihtiyaç vardır. Dolayısıyla insanın eğitiminde dinin göz ardı edilmesi düşünülemez. Buradan hareketle ilköğretim ve liselerde okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri yetişmekte olan çocuk ve gençlerin dini konulardaki şüphe ve tereddütlerini giderdiği gibi, dine sonradan giren hurafelerin kaldırılmasında da önemli yönlendirici rol oynadığını söylememiz mümkündür.

Yetişmekte olan gençlerimizi geleceğimizin teminatı olarak görmek istiyorsak; onlara çağın gerektirdiği bilgi ve beceri donanımını vermenin yanında sağlam bir irade ve şahsiyetin oluşması için din öğretiminin ihtiyaçtan öte bir zorunluluk olduğunu söylemeliyiz. Aksi takdirde Pastelozzi'nin ifadesiyle, ahlâki eğitim verilmeyen insanlardaki bilgi faydadan çok zarar verir. Bu yapılmayınca insanın bilgisi onun doğru yoldan sapmasına, bu da insanlığın perişanlığına sebep olur.²⁹ Esasen dinin asıl gayesi de güzel ahlâkı gerçekleştirmek, insanı hem bu dünyada hem de ahirette huzura ve mutluluğa ulaştırmaktan başka bir şey değildir.

Bu açılardan bakıldığında din ve ahlak öğretiminin ilköğretim ve liselerde okutulan zorunlu dersler arasında yer almasının isabetli bir karar olduğunu söylemek isteriz.

²⁸ Kırca, Celal, "Eğitim Öğretim Metotları Açısından Kur'an'ın Getirdikleri ve Bunun Din Eğitimine Olan Katkıları", Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Dergisi, Sayı, 20. Ankara, 1989, s.69.

²⁹ Kanat, Fikret, *Kısaltılmış Pedagoji*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976, s.423.